

ЗМІСТ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В СТРУКТУРІ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЕКОНОМІКИ ДЛЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ЗА ОКР «БАКАЛАВР» НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ВНЗ

Анотація. Стаття присвячена порівняльному аналізу змісту психолого-педагогічної підготовки в структурі навчання за ОКР «Бакалавр» майбутніх викладачів економічних дисциплін для закладів професійної освіти у ВНЗ України та Німеччини. Актуальність дослідження зумовлена процесами модернізації вищої освіти в Україні та відсутністю цілісного порівняльного аналізу змісту психолого-педагогічної підготовки саме викладачів економіки для професійної освіти в українському науковому просторі. Метою статті є виявити розбіжності та спільні для обох країн елементи змісту психолого-педагогічної підготовки з перспективою подальшого використання результатів порівняльного аналізу для покращення якості професійної педагогічної освіти в Україні.

Ключові слова: психолого-педагогічна підготовка, зміст, дисципліни, кредити, навчальне навантаження, університет.

Постановка проблеми. Українська вища школа знаходиться в процесі інтеграції до світового освітнього простору, а зважаючи на європейський вибір України, то передусім інтеграції до європейського освітнього простору. Перші кроки вже здійснено – Україна приєдналась до Болонської декларації, в результаті чого була введена система, що забезпечує рівнозначність дипломів, система дворівневої підготовки (бакалавр, магістр), єдиний облік трудової ємності навчальних курсів, впроваджені заходи підвищення мобільності студентів, дослідників та педагогічних кадрів, розпочато співробітництво у сфері забезпечення якості освіти з метою створення рівнозначних критеріїв. Однак простір для покращення якості вищої освіти України відповідно до європейських стандартів ще є [1]. Важливу роль у благополуччі країни відіграє професійна освіта, педагогічні кадри для якої готуються в системі вищої

освіти, тому заходи для модернізації вищої освіти перед усім варто впровадити у професійній підготовці майбутніх викладачів для закладів професійної освіти. Одним із методів є вивчення кращих світових практик з подальшою адаптацією для українських освітніх реалій. До кращих світових практик професійної педагогічної освіти належить система педагогічної освіти Німеччини.

Останні дослідження та публікації. Питанням професійної педагогічної підготовки викладачів, а також психолого-педагогічному елементу в її структурі присвячені роботи багатьох українських науковців. В монографії «Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю» Н. Мачинська розкриває організаційно-методичні засади, зміст, форми, методи та засоби педагогічної освіти магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного спрямування. Дослідженню у галузі підготовки викладачів економіки присвячено публікації М. Артюшиної (психолого-педагогічні засади підготовки студентів економічних спеціальностей до інноваційної діяльності), Г. Ковальчук (формування професійних педагогічних умінь у студентів — майбутніх викладачів економіки) Г. Романової (підготовка викладачів вищих економічних закладів до проектування навчальних технологій) Л. Савенкової (формування комунікативної компетентності педагогів в умовах економічного ВНЗ), О. Саркісової (професійна підготовка майбутніх викладачів економіки на основі групової взаємодії), В. Сгадової (формування творчого ставлення до педагогічної діяльності у майбутніх викладачів економіки), В. Стрельнікова (проектування дидактичних систем) та ін. Змісту психолого-педагогічної підготовки вчителів в Німеччині приділено увагу в роботах Л. Дяченко, (психолого-педагогічна підготовку майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах федеративної республіки Німеччина), Н. Махині (реформування педагогічної освіти Німеччини), А. Турчина (підготовка вчителів для закладів професійної освіти у Німеччині), Л. Чулкової (теорія та практика підготовки вчителя до педагогічного спілкування у вищих

навчальних закладах Німеччини) та ін. Однак відсутність цілісного порівняння змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів економіки в Україні та Німеччині зумовила проведення даного дослідження.

Отже, **метою** даного дослідження є порівняти зміст психолого-педагогічної підготовки викладачів економічних дисциплін за спеціальністю «Економічна педагогіка» і «Професійна освіта. Економіка» у вищих навчальних закладах Німеччини та України, та виявити спільні моменти та розбіжності в ньому.

Виклад основного змісту. Н. Мачинська звертає увагу на те, що проблема відбору змісту освіти найважливіша у педагогічній науці загалом. Саме в змісті освіти закладено ті найважливіші складові людської культури, як сім'я, школа, суспільство, які прагнуть передати молодому поколінню. Цей відбір змісту не є завданням базової науки, а визначається метою навчання, а також рівнем розвитку здібностей студентської молоді [3, с. 283].

Метою навчання на бакалаврській програмі «Економічна педагогіка» університету Мангейму є отримання ґрунтовних фундаментальних знань: студенти поглиблено вивчають економічні питання на рівні підприємства та держави, доповнюючи темами з економічного права та економічної інформатики. Характерним для цієї навчальної програми є те, що студенти не тільки здобувають фахові знання з економічних дисциплін, але й одночасно вчаться аналізувати організацію навчального середовища на підприємстві, навчальних закладах безперервної освіти і підготовки кадрів. Навчальні заходи програми «Економічна педагогіка» націлені на те, щоб поєднати отримання ґрунтовних фахових знань і набуття професійних педагогічних умінь. Семінари та лекції доповнюються тьюторами, заняттями в робочих групах та коучинг-заняттями. Для того, щоб сприяти набуттю комунікативних і соціальних навичок, курси включають командні форми роботи, а також презентації і відгуки щодо результатів роботи. Зворотний зв'язок щодо продуктивності студентів і коучинг є невід'ємними частинами навчання [5].

Навчальна програма ОКР «Бакалавр» за спеціальністю «Економічна педагогіка» університету Мангейм складається з 9 галузей: економічна педагогіка (30 ECTS); економіка підприємства (51 ECTS); політична економіка і статистика (29 ECTS); цивільне право і економічне право (14 ECTS); предмети другої спеціальності на вибір (20 ECTS); педагогічні науки (5 ECTS); практичні студії (15 ECTS); загальні студії (4 ECTS); бакалаврська робота (12 ECTS). В загальному психолого-педагогічна підготовка охоплює близько 20% від загальної кількості кредитів. Кожна галузь має певну кількість модулів, а кожен модуль містить набір дисциплін. В контексті нашого дослідження особливої уваги заслуговує галузь економічної педагогіки, яка складається з наступних модулів: модуль «Основи економічної педагогіки», модуль «Розвиток професійних компетентностей», модуль «Освітній менеджмент», модуль «Методичні основи». Як очевидно зі змісту галузі економічна педагогіка, студенти поступово отримують знання про розвиток, принципи, концепції та інструменти професійної освіти, теорії та концепції розвитку компетентностей, основи організації освітнього процесу на підприємстві, основи методики проведення наукових досліджень. Галузь педагогічних наук доповнює економічну педагогіку. Вона складається з одного модуля, який містить дисципліну «Вступ до педагогічної психології» або «Вступ до загальної педагогіки» на вибір студента.

Отже, зміст психолого-педагогічної підготовки ОКР «Бакалавр» за спеціальністю «Економічна освіта» в університеті Мангейм характеризується акцентом на вивченні основ професійної освіти. Психологічні дисципліни складають невелику частку і є вступом до глибшого вивчення в магістратурі.

Підготовка студентів за ОКР «Бакалавр» в університеті Констанцу побудовано, окрім характерних для Німеччини принципів професіоналізації та полівалентності, за принципом елективності, який передбачає більше свободи вибору предметів для студента. Економічний факультет пропонує абітурієнтам отримати економічну освіту з різними поглибленими напрямками. Про те, що студенти хочуть вивчати поглиблено, вони приймають рішення

після другого або третього семестру. У них на вибір є такі напрями: кількісна економіка, економічна педагогіка, навчання персоналу (ділова педагогіка), міжнародна фінансова економіка, економічна психологія, прикладна економіка. Навчання поділяється на основне та поглиблене. Основне навчання складається з дисциплін, які всі студенти, незалежно від обраного напрямку повинні успішно здати. Поглиблене навчання, як було зазначено вище, починається з третього («Економічна педагогіка») або четвертого семестру і складається практично з дисциплін спеціальності поглибленого вивчення.

Оскільки студенти отримують кваліфікацію економістів, основною метою, зазначеною в каталозі модулів, є озброєння ґрунтовними знаннями з організації, функціонування та управління економічних систем, оволодіння математичними і статистичними методами, які використовуються в економіці, розуміння різних економічних систем, державного регулювання, а також уміннями аналізувати і критично оцінювати ідеї та концепції, самостійно та в команді здійснювати проекти, самостійно та незалежно планувати, організовувати, проводити, описувати та оцінювати наукове дослідження. Крім того студенти мають оволодіти комунікативними навичками в англійській та німецькій мовах для активної участі в навчальному процесі [6].

Зміст навчання поділений на наступні галузі: математика (18 ECTS); статистика (12 ECTS); основи економічної теорії (27 ECTS); економічна політика (12 ECTS); основи економіки підприємства 1 (16 ECTS); основи економіки підприємства 2 (10 ECTS); приватне право (3 ECTS); економічна педагогіка (8 ECTS); дидактика та практика проведення уроку (9 ECTS); міжнародні інвестиції та фінанси (5 ECTS); основи управління персоналом (13 ECTS); спеціальність на вибір (економічні студії або другий предмет викладання) (16 ECTS); практичні студії (19 ECTS); бакалаврська робота (12 ECTS). В загальному психолого-педагогічна підготовка охоплює близько 20%, що зумовлено економічною спеціалізацією.

Предметом нашої особливої уваги є цикл психолого-педагогічних дисциплін. Від складається з двох галузей, а саме економічної педагогіки та дидактики і практики проведення уроку. До першої галузі належать модулі:

- «Основи професійної та економічної педагогіки 1», в якому вивчають історію розвитку, завдання, наукові проблеми професійної та економічної педагогіки як педагогічної науки, дуальну систему у професійній освіті, освіту та зайнятість на стику суспільних та особистих потреб;

- «Основи професійної та економічної педагогіки», в якому розглядають питання диференціації професійно-технічних закладів освіти та їхніх функцій, систематичний та історичний аналіз концепту професія в класичній німецькій теорії професійної освіти, основи дидактики в професійній освіті, актуальні питання професійної освіти.

До другої галузі належать три модулі, а саме:

- «Дидактика 1», темами якого є поняття та сучасний стан дидактики, навчання як дидактична та методологічна проблема, дидактичні моделі, теорії навчання, цільові аспекти професійного навчання, розвиток дидактики в професійній освіті;

- «Вступ в практику проведення уроку», зміст якого складають планування, структурування та підготовка до занять, проведення власних занять, аналіз відвіданих занять, підготовка до шкільної практики;

- «Методика викладання економіки 1», під час якого співвідносять дидактичні моделі та шкільну практику, розглядають основні аспекти і розвиток шкільної практики з науково-теоретичної точки зору.

Отже, характерною ознакою навчання за ОКР «Бакалавр» за спеціальністю «Економіка» навчальний напрям Б (поглиблене вивчення економічної педагогіки) в університеті Констанц є невеликий відсоток психолого-педагогічних дисциплін, особлива увага в яких приділяється основам професійної освіти та методиці викладання економіки.

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана започаткував підготовку бакалаврів за напрямом 6.010104 «Професійна освіта

(економіка)» з галузі знань 0101 «Педагогічна освіта» у 2014 році. На даний час підготовка магістрів за цим напрямом в процесі розробки. Випускники ОКР «Бакалавр» отримують можливість працевлаштування у двох сферах: педагогічній та економічній, у напрямках, що пов'язані з соціально-виховною діяльністю, навчанням персоналу, підвищенням його кваліфікації, тренінговою роботою; можуть реалізувати свої педагогічні здібності у професійно-технічних навчальних закладах, де надається економічна освіта чи здійснюється викладання економічних дисциплін, у закладах післядипломної професійної освіти; у популярній на сьогодні бізнес-освіті, освітніх проектах, консультативній роботі (коучінгу) тощо; можуть працювати у сферах малого та середнього бізнесу, страхуванні, банківських та фінансових послуг, управління та державного регулювання економічними процесами; успішно виконувати функції керівників та менеджерів різних рівнів та сфер діяльності організацій. Що стосується психолого-педагогічної підготовки, то її частка становить близько 20 % від загального навчального навантаження. Зміст психолого-педагогічної підготовки складають такі обов'язкові для вивчення дисципліни «Психологія», «Педагогіка», «Педагогічне спілкування», «Психологія професійної діяльності», «Навчальний менеджмент», «Методологія та дидактика професійної освіти», «Педагогічна риторика», «Теорія і методика виховної роботи», «Методика професійного навчання», «Основи педагогічної творчості», «Вікова та педагогічна психологія», «Інноваційні технології навчання». До вибірових дисциплін з цього циклу належать «Історія вітчизняної педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Педагогічна конфліктологія», «Основи андрагогіки», «Методика викладання загальноєкономічних дисциплін», «Методика викладання дисциплін професійного спрямування», «Управління освітою», «Управління проектною діяльністю в освіті», «Інформаційні технології в освіті і ТЗН» [2].

Отже, зміст психолого-педагогічної дисципліни ОКР «Бакалавр» за спеціальністю «Професійна освіта. Економіка» в ДВНЗ «КНЕУ» складають дисципліни, які розглядають як основи педагогіки та педагогічної діяльності,

так основи психології. Дисципліни, що стосуються методики викладання, винесені в блок дисциплін на вибір студента.

Українська інженерно-педагогічна академія пропонує підготовку бакалаврів із органічним поєднанням психолого-педагогічних умінь та глибоких знань в галузях економіки підприємства, маркетингу і менеджменту за спеціальністю: 6.010104 «Професійна освіта. Економіка». Професійна діяльність фахівця зі спеціальності «Професійна освіта. Економіка» здійснюється у таких напрямках:

- викладання економічних і управлінських дисциплін у закладах освіти;
- керівництво підрозділами та їх окремими ланками у системі управління персоналом промислових підприємств;
- діяльність в економічних підрозділах бюджетних організацій та промислових підприємств за професіями бухгалтера, економіста, менеджера, маркетолога та ін. [4].

Навчання поділяється на декілька циклів підготовки, а саме соціально-особистісна, інструментальна, загальнонаукова, загальнопрофесійна, спеціалізовано-професійна, фахова підготовка, практична підготовка.

Психолого-педагогічна підготовка становить близько 20% навчального навантаження. Її зміст складають такі дисципліни: методологічні засади професійної освіти, теорія та методика виховної роботи, дидактичні основи професійної освіти, основи інженерно-педагогічної творчості, теоретико-правові основи освіти, психологія, вікова та педагогічна психологія, комп'ютерні технології навчання, МПН (модульне професійне навчання): дидактичне проектування, МПН: основні технології навчання, креативні технології навчання, комунікативні процеси у педагогічній діяльності, основи корекційної педагогіки, психологія праці.

Отже, основний акцент у змісті психолого-педагогічної підготовки лежить дослідженні і вивченні основ професійної освіти, методологічним та дидактичним основам навчання у професійній освіті.

Висновки. Здійснене порівняння змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів економічних дисциплін для закладів професійної освіти за ОКР «Бакалавр» у ВНЗ України та Німеччини виявив наступні спільні та розбіжні елементи. Вивчення основ професійної освіти є характерним для обох країн, однак в Україні їхнє вивчення залежить від типу ВНЗ, так ДВЗН «КНЕУ» є економічним університетом, відповідно акцент зміщений на вивчення загальних основ педагогіки та психології, методика викладання винесена до елективного блоку, УПА – спеціалізований освітній і науковий центр інженерно-педагогічної освіти, відповідно більша увага приділяється вивченню основ професійної освіти та методиці навчання в закладах професійної освіти. В Україні в більшій мірі, ніж в Німеччині, реалізована психологічна підготовка. Крім того, в Україні варіативність дисциплін цього блоку більша. Об'єм кредитів для психолого-педагогічного циклу є приблизно однаковим, а саме близько 20%. Невеликий об'єм кредитів в університеті Констанцу пояснюється економічною спеціалізацією ОКР «Бакалавр». Методика навчання в закладах професійної освіти – це основний елемент змісту психолого-педагогічної підготовки майбутніх викладачів економіки в обох країнах.

Предметом подальших наукових розвідок є вироблення рекомендацій для покращення професійної підготовки викладачів економіки для закладів професійної освіти у ВНЗ України.

Використані джерела

1. Зязюн А. І. Учитель в тенетах Білої книги [Електронний ресурс] / А. І. Зязюн – Режим доступу до ресурсу:
<http://lib.iitta.gov.ua/6144/1/%D0%B7%D1%8F%D0%B7%D1%8E%D0%BD5.pdf>.

2. Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. Напрямок підготовки: 6.010104 – Професійна освіта (Економіка) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
http://kneu.edu.ua/ua/plicants/missions/edine_vikno_vstupnika/new_sp/economy/.

3. Мачинська Н. І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю: монографія / Н. І. Мачинська; за ред. докт. пед. наук, проф., член-кор. НАПН України С. О. Сисоєвої. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – 416 с.

4. Українська інженерно-педагогічна академія. 6.010104 Професійна освіта. Економіка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.uipa.edu.ua/ua/science/spec-rad/594-2011-12-03-20-35-32/osvitni-programi-2016/3535-2016-op-ek>.

5. Modulhandbuch Bachelor. Wirtschaftspädagogik. Stand: Juni 2016. – Universität Mannheim, 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://wipaed.uni-mannheim.de/de/studium/bachelorstudiengang/modulkatalog/>.

6. Modulhandbuch Bachelor. Wirtschaftswissenschaften. Stand: 01.05.2017. – Universität Konstanz, 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.uni-konstanz.de/studieren/im-studium/portale-modulhandbuecher-und-lehrveranstaltungen/modulhandbuecher/>.

Мельник Оксана Валериевна

СОДЕРЖАНИЕ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ В СТРУКТУРЕ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ЭКОНОМИКИ ДЛЯ УЧРЕЖДЕНИЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПО ОКУ «БАКАЛАВР» НА ПРИМЕРЕ УКРАИНСКИХ И НЕМЕЦКИХ ВУЗОВ

Аннотация. Статья посвящена сравнительному анализу содержания психолого-педагогической подготовки в структуре обучения по ОКУ «Бакалавр» будущих преподавателей экономических дисциплин для учреждений профессионального образования в вузах Украины и Германии. Актуальность исследования обусловлена процессами модернизации высшего образования в Украине и отсутствием целостного сравнительного анализа содержания психолого-педагогической подготовки именно преподавателей экономики для профессионального образования в украинском научном пространстве. Целью статьи является выявить различия и общие для обеих стран элементы содержания психолого-педагогической подготовки с перспективой дальнейшего использования результатов сравнительного анализа для улучшения качества профессионального педагогического образования в Украине.

Ключевые слова: психолого-педагогическая подготовка, содержание, дисциплины, кредиты, учебная нагрузка, университет.

Melnyk Oksana Valeriivna

THE CONTENT OF PSYCHO-PEDAGOGICAL TRAINING IN THE STRUCTURE OF BACHELOR PROGRAM FOR VOCATIONAL TEACHERS OF ECONOMICS ON EXAMPLES OF UKRAINIAN AND GERMAN UNIVERSITIES

Annotation. The article is devoted to the comparative analysis of the content of psychological and pedagogical study fields (training) in the structure of the bachelor study program of future vocation teachers of economics at universities of Ukraine and Germany. The relevance of the study is due to the processes of modernization of higher education in Ukraine and the lack of a comprehensive comparative analysis of the content of psychological and pedagogical study fields (training) in bachelor programs for vocational teachers of economics in the Ukrainian scientific space. The aim of the article is to reveal the differences and common elements of the content of psychological and pedagogical training for both countries with the prospect of further using the results of comparative analysis to improve the quality of professional teacher education in Ukraine.

Key words: psychological and pedagogical training, content, disciplines, credits, study load, university.